

Dresch Mihály-életútinterjú

Készítette: Jávorszky Béla Szilárd

A beszélgetés időpontja: 2019. június 29., Sósút

Szerkesztett, tömörített, kiegészített, lábjegyzetelt változat.

Nem tartja magát műfajteremtőnek, pedig nagyon is az: nincs még egy alkotó, aki így ötvözné az amerikai fekete dzsessz harmóniamozgását és improvizációs technikáját a magyar népdalkinccsel és lelkülettel, akinél e két egymástól távoli világ ennyire mives és természetes egységet alkotna, aki tényleg ennyire hamisítatlan „magyar dzsesszt” játszana. Dresch Mihály (1955) számára a zenélés persze mindig is személyes identitáskeresés volt, befelé élt, belülről építkezett, konokul, következetesen járta a maga útját, függetlenül attól, hogy az mennyire tűnt korszerűnek vagy sikeresnek.

Jávorszky Béla Szilárd:

Az origó 1955. július 10., ekkor születettél Budapesten. Milyen családi környezetben?

Dresch Mihály:

Édesapám – akit szintén Dresch Mihálynak hívtak – kőműves sváb családból származik, a nagyszülők eredetileg Bonyhádon laktak, aztán Tinnyére kerültek, ahová egykoron Kossuth Lajos is száműzte magát, végül Óbudán kötöttek ki. A nagyapámmal – akit szintén Dresch Mihálynak hívtak – már középiskolás korában, a tanulás mellett együtt dolgozott (akkoriban keményebb idők jártak). Gyerekkoromban sok helyen mutatta a városban, például a Bajcsy-Zsilinszky úton, hogy a brigáddal mely épületek kivitelezésében vettek részt. Aztán később felvették a műszaki egyetem építészmérnöki karára, onnan vitték el katonának, így került Berettyóújfalura, ahol megismerkedett édesanyámmal.

Jávorszky Béla Szilárd:

Édesanyád családja ezek szerint berettyóújfalui?

Dresch Mihály:

Nem, ő Földesről származik, tipikus alföldi parasztcsaládból. A nagyapámat Dudás Lajosnak hívták, és már nagyon régen meghalt.

Jávorszky Béla Szilárd:

Az ő tiszteletére hívtak téged egykoron Dresch Dudás Mihálynak?

Dresch Mihály:

Igen, amikor nagyapa meghalt, néhány évre felvettem a nevét, mert ugyan született egy kisfia, de csecsemő korában meghalt, így fiúgyermek nélkül maradt, és gondoltam, legalább ebben a formában tovább viszem a családi nevet. Amúgy hárman voltak lánytestvérek, a keresztanyám már meghalt, az idősebb nagynéném (Teréz néni) épp idén tölti be a századikat, a jelenleg Szentendrén élő anyukám pedig bőven nyolcvanon túl van. Nem sokkal azt követően, hogy megismerkedtek édesapámmal, megérkeztem én is. Édesapámnak amúgy szintén két nővére volt, velük azonban nem tartottam a kapcsolatot, azt hiszem, egyikük sem él már. Ahogy az utóbbi időkben Földesre sem járok, hisz a nagymamáék és a keresztmamám már réges-rég meghaltak, a másik nagynéném pedig öregek otthonában él.

Jávorszky Béla Szilárd:

Egyedüli gyerek vagy?

Dresch Mihály:

Igen, nem lett testvérem. A szüleim nehéz körülmények között éltek, albérletben laktak, folyamatos megélhetési gondokkal küzdöttek, úgyhogy nyolcéves koromig a nagyszüleim neveltek, akik ennek kifejezetten örültek. Amúgy is jó megoldásnak tűnt hozzájuk kerülnöm Földesre, hisz a keresztanyámnak nem volt gyermeke, így mindannyian kellő szeretettel neveltek, mondhatni, aranyéletem lett. Pedig hát őket sem kényeztette el az élet, akkoriban a tradicionális paraszti lét még javában működött, például a nagyszüleimhez csak 1960-ban vezették be a villanyt. Sokáig rádiójuk sem volt, csak a néprádió szólt a faluban. A mai fiataloknak nehéz elmagyarázni azt az időszakot, amikor délben a tanácsházán bekapcsolták a híreket, és az egész falu hallgatta azt a kis dobozt.

Jávorszky Béla Szilárd:

Az első zenei élmények mikor és hol értek?

Dresch Mihály:

Földesen, lakodalmakban. A szomszédos településen, Kabán ugyan játszottak cigányzenészek, de Földesen nem. Több zenekar is működött a faluban, többek között egy rezesbanda és egy vonózenekar, amelyet az órás Jenei Miklós bácsi – amúgy rokon – vezetett. Brácsa, bőgő, hegedű, időnként mintha cimbalom is szólt volna, de alapvetően hármásban muzsikáltak. Ebben a zenekarban brácsázott korábban anyám nővérének, Teréz nagynénémnek a férje, aki aztán a második világháborúban elesett a Don-kanyarnál.

Édesanyám másik nővére, a keresztanyám viszont remekül főzött sok személyre, úgyhogy gyakran fogadták meg lakodalmakba szakácsnőnek. Ő pedig szinte mindig mindenhová vitt magával. Így kiskoromban rengeteg lagziban jártam, persze sokszor lefektetett, és elaludtam a felnőttek között, de remek alapélményeket szereztem. Emlékszem, az egyik zenekarban szaxofont és tangóharmonikát is hallottam, előbbin Pércsi Dani¹ játszott, aki mellesleg hegedült is. Nagyon tehetséges zenész, legutóbb tíz éve találkoztunk, akkor még mindig ugyanúgy lagzikban játszott.

Jávorszky Béla Szilárd:

A repertoár milyen jellegű lehetett?

Dresch Mihály:

Ahogy visszaemlékszem, eléggé vegyes műsort nyomtak, rengeteg újstílusú nótát játszottak. Ekkoriban még Földesen működött a hagyományos lakodalmi forma: templomi esküvő, sátor, vőfély, mennyasszonytánc, satöbbi.

Jávorszky Béla Szilárd:

Pesti kamaszként is jártál vissza Földesre?

Dresch Mihály:

Hogyne! Egészen addig, míg a nagyszüleim meg nem haltak. Mint említettem, elég nagy szegénységben éltek, aminek volt politikai vetülete is, nagyapám ugyanis 1956-ban visszakérte a tíz hold földjét, amit a Kádár-rendszer azzal honorált, hogy sosem kapott nyugdíjat. Úgyhogy nagyapámék még nyolcvan felett is járhattak ki a téészbe kapálni. A nyári

¹ Pércsi Dániel jelenleg a Rökkó Brothers nevű berettyóújfalui „lakodalmos és buli zenekarban” játszik.

szünetben segítették nekik. De ez számomra nem jelentett terhet, nagyon szerettem velük lenni, meg imádtam a földesi légkört, ahol tényleg remek dolgom volt.

Jávorszky Béla Szilárd:

Mikor derült ki, hogy van zenei tehetséged?

Dresch Mihály:

Viszonylag korán. Ekkor már Budapesten a szüleimmel laktam, akik sokféle zenei stílust hallgattak. Sokat jártak a Zeneakadémiára, közben meg szerették a cigányzenét és az operettet is. Így – még szintén gyerekkoromban – rendszeresen lejártunk a Nyugati pályaudvar restijébe (ma McDonald's működik a helyén), ahol vasárnaponként ebédidőben Kozák Gábor József² és népi zenekara muzsikált. Hatfős, nagy banda volt, a primás és segédprimás mellett csellós, cimbalmos, klarinétos és brácsás is játszott benne. A szüleimmel törzsvendégnek számíthattunk, és a zenekar csellistája többször is odament anyámékhoz, hogy látja, a gyerek nagyon érzékenyen rezdül a zenére, érdemes lenne taníttatni.

Jávorszky Béla Szilárd:

És taníttattak?

Dresch Mihály:

Hát nem. Apám azt mondta, előbb legyen képesítesem, úgyhogy az általános iskola után beíratk a csepeli gépipari technikumba. Érettségi után a Fehérvári úti Beloianisz Híradástechnikai Gyárba kerültem. Már ott dolgoztam, mikor felvételiztem a dzsesszkonziba, ahová először előkészítő szakra vettek fel, majd egy évvel később már járhattam rendszeresen szaxofonra.

Jávorszky Béla Szilárd:

Ezek szerint addig nem is tanultál zenét intézményes keretek között?

Dresch Mihály:

Nem, csak magánúton Eleinte Kraszna Lászlóhoz jártam Zuglóban, aki az Állami Hangversenyzenekarban ugyan klarinétozott, de simán bevállalta, hogy megtanítsaxofonozni.

Jávorszky Béla Szilárd:

E két hangszert szokták váltóhangszernek is nevezni...

Dresch Mihály:

Klarinétos tudással valóban könnyű a szaxofont tanítani. A szaxofon bizonyos értelemben egyszerűbb hangszer – a klarinét kvintváltós, a szaxofon viszont oktáv váltós, tehát egyszerűbb eligazodni rajta. Kraszna László egy év után Herrer Pált³ ajánlotta maga helyett, hisz amúgy is az ő általa írt szaxofoniskola füzetkéből tanultunk. Felhívtam hát az akkor már eléggé idős Herrer Pált, akinek a Marczibányi tér feletti lakásába zsinórban jártak a növendékek, egyik magánóra követte a másikat.

² Kozák Gábor József (1910–1978) zenekarvezető, cigányprimás.

³ Az 1906-ban született Herrer Pál nevéhez fűződik Magyarország első és a mai napig népszerű szaxofoniskolája (Herrer Pál: *Szaxofoniskola. Iskolai és magántanulásra két fogástáblázzal*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1963).

Jávorszky Béla Szilárd:

Miért épp a szaxofonra esett a választásod?

Dresch Mihály:

A gépipari szakiskolába az egyik osztálytársamnak, Nagy Lászlónak már voltak dzsesszfelvételei. Meg néhány *Downbeat*⁴ magazinja. Nem tudom, honnan szerezte – mai fejjel egészen szürreálisnak tűnik, hogy a hetvenes évek elejének Magyarországon egy középiskolásnak ilyen irányú legyen az érdeklődése. Ő fertőzött meg. Először Frank Zappa⁵-felvételeket nyomott a kezembe, a hetvenes évek eleji dzsessz-rockos korszakából, az egyik albumon hallottam egy szaxofonszólót, és nagyon megtetszett a hangszer hangja. Aztán az egyik *Downbeat* magazinban megláttam Rahsaan Roland Kirk⁶ról egy fotót, amin egy tenorszaxofonnal látható, és teljesen lenyűgözött. Így kezdett megkörménykezni a hangszer.

Aztán tudomásomra jutott, hogy a Magyar Rádióban minden héten van egy *A jazz kedvelőinek* című műsor, melyet Kiss Imre szerkesztő vezetett, és onnantól azt is követtem. Ebben a rádióműsorban hallottam egy koncertfelvételt a chateaufalloni dzsesszfesztiválról – ahová aztán később zenészként magam is eljutottam – és ezen Johnny Griffin⁷ és Dizzy Gillespie⁸ kvintettje játszott. Na, onnantól Griffin lett az etalon. Persze nem tudtam a szólóit hangról hangra megtanulni – vannak, akik képesek rá –, de az ő felvételeinek hatására döntöttem el, hogy szaxofonos leszek. Ez az érettségi idején, 1973-ban történhetett, az elhatározásomat közöltem apámnak, és onnan kezdtem először magánúton tanulni, majd később felvettek a dzsessztanszakra.

Jávorszky Béla Szilárd:

Lehetett nálunk akkoriban jó minőségű szaxofonokat kapni?

Dresch Mihály:

Már lehetett. Miként korábban meséltem, a technikum elvégzése után a Beloiannisz Híradástechnikai Gyárban dolgoztam, először az anyagvizsgáló laboratóriumba kerültem, a beérkező nyersanyagok minőségét kellett ellenőrizni, hogy megfelelnek-e a gyár követelményeinek. Élvezetes munka volt, szerettem ott dolgozni, remek társaság, csupa fiatal, mindig gyorsan elrepült a munkaidő. Közben már jártam magántanárhoz, és tizenkilenc lehettem, amikor OTP-részletre ötezer forintért megvettem az első hangszeremet, egy Amati tenort. Apukám Praktica fényképezőgépét beadtuk a zálogházba, az érte kapott közel kétezer forintból befizettem az első részletet. Aztán, miután a gyárban dolgoztam (később már az ottani tmk lakatos-műhelyben gépeket javítottunk), szépen visszafizettem neki az utolsó forintig. Az öreg ebben a tekintetben is szigorú volt. Onnantól már haladtam a magam útján.

⁴ Az 1934-ben indult *Dowbeat* a legjelentősebbnek tartott amerikai dzsesszfolyóirat.

⁵ Frank Zappa (1940–1993) amerikai zeneszerző, gitáros, producer. Harminc éves pályafutása alatt írt rockzenei, dzsessz, elektronikus zenei, nagyzenekari és musique concrète munkákat; életében mintegy hatvan nagylemeze jelent meg.

⁶ Rahsaan Roland Kirk (1935–1977) amerikai multiinstrumentalista dzsesszmuzsikus.

⁷ Johnny Griffin (1928–2008) amerikai tenorszaxofonos.

⁸ John Birks „Dizzy” Gillespie (1917–1993) amerikai dzsessztrombitás, zenekarvezető, zeneszerző és énekes.

Jávorszky Béla Szilárd:

Kamaszként a dzsessz mellett a korszak populáris zenéjéből mely zenekarok ragadtak meg?

Dresch Mihály:

Elsősorban a progresszív rockzene. Jimi Hendrix, a Ten Years After, a Led Zeppelin, a Deep Purple, a Grand Funk Railroad vagy az Emerson, Lake and Palmer – ilyesmiket hallgattunk. Amikor viszont a hetvenes évek közepén megismertem a fúziós zenét (Weather Report, Return To Forever), már a modern mainstream dzsessz érdekelt. Charlie Parkertől Miles Davisen át John Coltrane-ig. Később pedig Jan Garbarek, aki akkoriban lett friss világsztár, és Keith Jarrettel készített közös lemezeket. Az egyik nagy kedvencem a Village Vanguard-beli koncertjük anyaga, a dupla nagylemezen megjelent *Nude Ants*, melyen rajtuk kívül Jon Christensen dobolt és Palle Danielsson bőgözött. De említhetném a hat évvel korábbi *Belonging* LP-t is, ami mai füllel szinte populáris dzsessz, de a maga idejében nagyszerű anyagnak számított.

Jávorszky Béla Szilárd:

Akkoriban közülük élőben sikerült elcsípned valakit?

Dresch Mihály:

Garbareket többször hallottam Debrecenben, meg néhány barátommal rendszeresen kijártunk Varsóba, a híres Jazz Jamboree-ra, ahol többek között Dexter Gordon és személyes nagy kedvencem, Archie Shepp⁹ játszott. Amúgy meg mindenhová elzarándokoltunk, ahol csak szólt a dzsessz.

Jávorszky Béla Szilárd:

A magyar formációk közül mikre jártál szívesen?

Dresch Mihály:

Például a Syriusra, melynek zenés hajója hetente kétszer futott ki a Dunára, ha jól emlékszem, szerdán és pénteken. Majd' mindegyik alkalommal eljutottam rá. Ahogy véget ért a műszak a gyárban, siettem a kikötőbe, és ahogy elindult a Syrius-hajó, egyből éreztem, ahogy kiszakadtam a korabeli, eléggé nyomasztó politikai és társadalmi milióból, és átúsztunk a teljes szabadságba. Remek zenék voltak, komolyan vették a zenélést, fantasztikus időszak volt. Aztán hallottam Szabados¹⁰ Kathy-Horváth Lajossal többször is, a Petőfi Sándor utcai csütörtöki dzsesszklubban sokat megfordultak, ahogy a Marczibányi téren az Interbrass-koncerteken is. Óriási élmények, komoly inspirációk. Akkor még egyaránt jártak a fiatalok Syriusra, Szabadosra, Interbrassra és más jellegű zenékre, nem volt még jelen a későbbi megosztottság, ezeket a produkciókat ugyanúgy fontosnak éltük meg.

Jávorszky Béla Szilárd:

1979-ben végeztél a dzsessztanzakon. Jelentős változást hozott az életedbe?

Dresch Mihály:

Hogyne. Egyfelől zenei szempontból sok mindent helyre tett, másrészt rengeteg későbbi kollégát ott ismertem meg. Összesen négy évet jártam oda, lényegében nem sok zenei előképzettséggel és zeneelméleti tudással futottam neki, de a tanárok láthattak bennem fantáziát, ezért felvettek az előkészítőbe, majd egy év alatt sikerült felzárkóznom a többiek

⁹ Archie Shepp (1937) amerikai dzsesszszaxofonos.

¹⁰ Szabados György (1939–2011) nagy formátumú, iskolateremtő zeneszerző, zongoraművész, dzsesszmuzsikus.

szintjére. A felvételt még a Semmelweis utcába mentem, de a sulit már a Benczúr utcában, a Postás Zeneiskolában jártam ki.

Jávorszky Béla Szilárd:

Ki volt a tanárod?

Dresch Mihály:

A nemrég elhunyt Siliga Miklós. Abban az időben minden szaxofonost ő tanított, szerintem jól, bár fújni nem nagyon hallottam. Egy osztályba jártam Lakatos Tónival,¹¹ egyel felettem járt Dés László és a később Svájcba disszidált Grünwald Tamás. Ők már nagyon komoly szinten szaxofonoztak. Tónikától rengeteg technikai fogást tanultam, sokat segített, barátok is voltunk, rendszeresen összejártunk.

Jávorszky Béla Szilárd:

A dzsessztanszak elvégzése után még további öt évet vett igénybe, mire 1984-ben létrehoztad a saját zenekarod. Addig próbálgattad magad vagy nem találtál társakat?

Dresch Mihály:

Kerestem a helyét. Az első formációt még a konziban – a kötelező zenekari gyakorlat apropóján – Binder Karcival¹² hoztuk össze, és egészen sokáig együtt maradtunk. Aztán volt egy nagyszerű tanárom, a zenekari gyakorlatot tanító – eredetileg zongorista, de később szaxofonozó – Regős István,¹³ aki a sulira jellemző konzervatív ízléssel (értsd: modern mainstream dzsessz) szemben fontos előadókat ismertetett meg velünk. Ő vezetett be minket John Coltrane, Albert Ayler, Cecil Taylor vagy Archie Shepp világába, hívta fel rájuk a figyelmünk. Egy oktatási intézmény persze alapvetően mindig konzervatív szellemiségű, és ma már persze én is úgy látom, hogy mindennek az alapja az amerikai fekete mainstream dzsessz. Fontos tisztában lenni az összhangzattal, a harmonikákkal, a zenei összefüggésekkel, de Regős útmutatása nagy hatást gyakoroltak ránk. Ráadásul voltak nagylemezei is, amelyeket közösen meg tudtuk hallgatni. És nemcsak szellemi és dzsessztörténeti szempontból gyakorolt ránk nagy hatást, hanem később játszottam is a zenekaraiban.

Még nagyon zöldfülű koromban, amikor pedig még eléggé gyengén szaxofonoztam, meghívott a dobos legenda, Kovács Gyula is a zenekarába. Ahogy később Kőszegi Imre is, akinek Rhythm and Brass formációjában együtt fújtunk Tónikával, miközben Gárdonyi László zongorázott és Tibor András bőgőzött.

Jávorszky Béla Szilárd:

A rád szintén nagy hatást gyakorló Szabados Györggyel miként ismerkedtél meg?

Dresch Mihály:

Szabados zenei-szellemi köre nagyon megérintett, vele sokkalta hosszabb és mélyebb kapcsolat alakult ki, mint a többiekkel. A konkrét dátumra nem emlékszem, de amikor először hallottam játszani, teljesen lenyűgözött. Koncert után vettem a bátorságot, odamentem, mondtam neki, ha szaxofonosra van szüksége, itt vagyok. Persze csak nevetett rajta, de mondta, jó, majd szól. Ami biztos: Szabados 1983-as *Adyton* című nagylemeze volt az első komoly közös munkánk, amelynek címadó – az A oldalt amúgy teljes egészében betöltő – szerzeményében ugyancsak Tónikával fújtunk együtt.

¹¹ Tony Lakatos, alias Lakatos Antal (1958), ma európai hírű dzsesszmuzsikus

¹² Binder Károly (1956) tanszékvezető egyetemi tanár, zeneszerző és dzsesszmuzsikus.

¹³ Regős István (1947–2012) dzsesszmuzsikus.

Jávorszky Béla Szilárd:

Innen egyenes út vezetett Szabados improvizatív zenei társulásába, a Magyar Királyi Udvari Zenekarba, közismert nevén a MAKUZ-ba?

Dresch Mihály:

Szabados eleinte szeptett formában játszott, aztán elkezdett nagyobb létszámú zenekarra nagyobb lélegzetű darabokat komponálni, így alakult ki szép lassan a MAKUZ. Legalább is én így emlékszem. Gyuri később egyre inkább a totális zenei szabadságban, a teljes improvizációban hitt. A zenekarral mégis rengeteget próbáltunk. A Kassák Klubban működött a műhelyünk, az ottani fellépésre minden héten legalább egyszer (kedden) gyakoroltunk. A próbákra mindig mindenki eljött, azokat felvettük magnóra, majd közösen visszahallgatva kielemeztük, hogy ki mit miért csinált jól, és mit nem. A MAKUZ nemcsak zenei, hanem szellemi műhely is volt egyben, aki ismerte Szabadost, tudja, hogy végtelenül művelt emberként a kultúra bármely területéről megvolt a maga tudása, véleménye, gondolata, víziója, és ezeket élmény volt hallgatni.

Később többen felkérték színpadi művek komponálására. Elsőként a Győri Balettnek írt zenét a *Szarvassá vált fiúk* című táncjátékhoz – ez már a MAKUZ korszakában történt –, majd a Franciaországban élő, vajdasági születésű, Európa-hírű koreográfusnak, Nagy Józsefnek. A teljes zenekar (több mint tíz fő) hónapokra kiutazott Franciaországba, ahol begyakoroltuk és előadtuk ezt a darabot. Így született meg 1989-ben *A kormányzó halála*.¹⁴ Számomra ez a mű jelentette a váltást. Akkorra túl sok lett nekem a szabad zene, szép lassan megcsömöröltem tőle. Másfelé szerettem volna haladni, úgyhogy Gyurival az útjaink elváltak. Attól kezdve végképp csak a saját dolgaimra koncentráltam, amolyan szabadúszó lettem, magyarán nem tartozom sehová.

Jávorszky Béla Szilárd:

Ne szaladjunk ennyire előre, hisz időközben 1984-ben létrehozta a magad kvartettjét, amelyben sokáig meghatározó tagnak számított a később szintén jelentős karriert befutó Grensó István.

Dresch Mihály:

Amikor összeálltunk Grensó Pistivel, Baló Pistivel és Benkő Robival, még teljesen szabad improvizáción alapuló zenét játszottunk. Ennek első hangzó dokumentuma az 1985-ben és 1987-ben megjelent két kazetta¹⁵, majd jött 1988-ban az első LP, a *Live In Cologne*, ami egy évvel később *Sóhajkeserű* címen idehaza is megjelent (nem azonos az első kazetta anyagával). Az 1988 áprilisában adott kölni koncertünket ugyanis felvették a helyi technikusok, az anyaggal Czabán Gyuri¹⁶ barátom besétált a Hungarotonhoz, és mit ad isten, kiadták. Ma már ilyen, teljesen szabad improvizáción alapuló lemez biztosan nem jöhetne ki náluk. Akkoriban amúgy sok minden keveredett bennem. Rengeteg energia feszült bennünk, egyre kevésbé ápoltam a sztenderdek játszását – ebből aztán később elmaradásaim is keletkeztek –, inkább arra törekedtünk, hogy minél szabadabban, és minél kiteljesedettebben játsszunk. Legalábbis így emlékszem.

¹⁴ A művet 1989 során többször bemutatták Nagy József táncszínházában, majd két éven át játszották Európa számos nagyvárosában. A lemezen megszólaló felvétel Boda László listája szerint 1990 júniusában készült Párizsban. A korabeli poszter tanúsága szerint a művet június 12. és 16. között játszották a Théâtre de la Ville-ben.

¹⁵ *Sóhajkeserű* (Jazz Studium, No. 3, 1985), *Hazafele* (Jazz Studium, No. 6, 1987)

¹⁶ Czabán György (1957) filmrendező, producer. A KVB alapítója, a Tilos Rádió műsorkészítője, a Mediawave fesztivál alapítója, a Magyar Független Film és Videó Szövetség elnöke, a *Pergő Képek* című folyóirat főszerkesztője.

Jávorszky Béla Szilárd:

Eltartott akkoriban a zene?

Dresch Mihály:

Érdekes mód azokban az időkben egyetlen zenekarból és a Szabados-féle munkákból még meg lehetett élni. Sok felkérést kaptunk, rendszeresen játszottunk vidéken. Nem beszélve arról, hogy Budapesten minden héten működött a klubunk – 1985 és 1990 között a Bem rakparton, majd 1997-ig minden pénteken a Közgáz Kinizsi utcai kollégiumában – és ebből fedezni tudtuk a havi rezsinket. Persze sokat köszönhetünk a klubot vezető Czabán Gyurinak, majd Kaponya Zsoltnak, akik akkoriban favorizáltak bennünket.

Jávorszky Béla Szilárd:

És a nyári szezonban?

Dresch Mihály:

Nyáron inkább vidéken játszottunk. De az egykori Syrius-hajó mintájára mi is kibéreltünk egyet, persze egy jóval kisebbet, de ezek a kis hajók mindig megteltek. A Bem rakpartról indultak, felmentek egészen a Szentendrei-sziget csücskéig és onnan vissza. Kétórás út. Emlékeim szerint két évadon át működtették.

Jávorszky Béla Szilárd:

Nézzük a zenésztársaidat. A szintén fúvós Grencsó István sokáig stabil oszlopnak számított. Ahogy kezdetben a dobos Baló István is annak tűnt.

Dresch Mihály:

Baló Pistával valóban régóta játszunk együtt, de akkoriban három év után is valamiért megromlott a kapcsolatunk, ezért Geröly Tamást hívtam helyette. Aztán hét év után visszajött Pista, és azóta lényegében állandó zenészpárterem.

Jávorszky Béla Szilárd:

Az 1993-as *Zeng a lélek* című albumodon – amely az első CD-kiadványod volt – az egészen fiatal Lajkó Félix is hallgató. Hogyan fedezted fel?

Dresch Mihály:

Nem én fedeztem fel, hanem ő keresett meg. Még tizenhét éves sem volt, amikor csatlakozott. A balkáni háború elől menekült Magyarországra, talán egy szezont játszottunk együtt. Elég öntörvényű figura, nehezen viselte, hogy a klubban minden héten játszunk, ráadásul számára majdnem mindig ugyanazt, holott ezeken a koncerteken teljességgel improvizáltunk. De nem baj, ő ilyen alkat. Azóta sokat szelídült.

Jávorszky Béla Szilárd:

A népzene miként jött be a zenédbe? Hisz épp a te pályád a remek példa arra, hogy miként lehet egy művész egyszerre korszerű és magyar, szeretheti egyszerre a modern afroamerikai fekete dzsesszt és a magyar népzeneét. Kompozícióidban ez a két zenei világ szépen és harmonikusan szervesül. Még ha a mából visszatekintve látjuk is, hogy hosszú folyamat eredményeként jutunk el az igazán fontos nagylemezekhez.

Dresch Mihály:

Az első időszakban sok minden zajlott bennem, kerestem a helyemet és a saját hangomat, de már akkor éreztem késztetést a népzeneire. Még egészen kezdő koromban

odahaza gyakorolgattam, és motoszkálni kezdett bennem, hogy amit a dzsessztanszakon tanulok, az óriási dzsesszmuzsika, de emellett feltódultak bennem a gyerekkori élmények is. Persze ma már nagyon sok kommersz zenére rámondják, hogy dzsessz. Olyan zenékre, amelyekben ugyan vannak bizonyos dzsesszes elemek, de a velejük mégsem az. A dzsessz nem szórakoztató zene, hanem komoly műfaj. Személyes megnyilatkozás. Szerintem. Charlie Parker, Miles Davis vagy John Coltrane annak idején a zenének olyan ívét írták le, amitől teljesen megváltozott a dzsessz, rétegműfaj lett, de közben mélyértelmű, sok mindent nagyszerűen kifejező zene. Ha meghallgatod a *Kind of Blue*-t,¹⁷ az már nem szórakoztat, hanem emelkedett hangulatú, mára klasszikussá váló, művészi produkció.

Jávorszky Béla Szilárd:

De hát a dzsessz mindig is befogadó műfaj volt.

Dresch Mihály:

Ez igaz, vélhetően ezért is tudta mindig önmagát megtermékenyíteni. De közben mégiscsak van egy intellektuális szint, amit meg kell ütnie. Persze mindez csak az, ahogy én látom. De visszatérve az eredeti kérdésre, Szabados volt az, aki először adott arra választ, hogy miért van az, hogy az afroamerikai dzsesszt és a magyar népzene – vagy a szibériai vagy ősi japán zenét – is egyszerre szereti az ember. Azért, mert ezek az ősi rétegű emberi zenék valahol mind összefüggnek egymással. Ahogy Szabados fogalmazta, nagyon hasonlatosak egymáshoz és van egy közös őstenger. És ez szerintem is így van. Bartók is azért ment egyre távolabb, és kutatta a román, majd török népzene, mert észrevette, hogy az alapindítatás ugyanaz. Sőt, sokszor dallamok szintjén is rengeteg rokonság figyelhető meg. Ha a Mahalia Jackson által énekelt spirituálé mellett meghallgatsz egy széki lassút, vagy egy széki keserve, azt tapasztalod, hogy a belső indítatás nagyon hasonló. A zenekultúra, a zenei környezet persze már nem. De a két világ egyáltalán nem ütközik egymással.

Jávorszky Béla Szilárd:

És ekkor elkezdted népies dallamokat beleszőni a játékodba, a kompozícióidba?

Dresch Mihály:

Igen. De konkrétumokat ne kérdezz, mert már nem emlékszem rá.

Jávorszky Béla Szilárd:

A furulya, ugye, később jött?

Dresch Mihály:

Nem sokkal. A nyolcvanas évek elején a táncházmozgalom már javában virágzott Magyarországon, elkezdtem táncházakba járni, először a Molnár utcaiba, aztán később mindenhová. A nyolcvanas évek első felében ugyanúgy jártam a budapesti táncházakat, ahogy korábban a dzsesszklubokat. A Molnár utcaiban – Juhász Zoltán és Sáringer Kálmán révén – hallottam először élőben táncrendet furulyával muzsikálni. Akkor már eljutottam Erdélybe, az első utam 1984-ben Székelyföldre vezetett, aztán később Székre.

¹⁷ Miles Davis 1959-es albuma, a *Kind of Blue* az Egyesült Államokban háromszoros platinaminősítést nyert el, Davis legkelendőbb nagylemezének, egyben minden idők legkelendőbb dzsesszalbumának számít.

Jávorszky Béla Szilárd:
És Gyimes?

Dresch Mihály:

Oda sokkal később, 1989-ben, a forradalom előtt, szeptemberben jutottam el. Ezen az úton Moldvában is átmentünk Sára Feri barátommal, aki amúgy jelenleg is kint él Gyimesben. Azt követően, hogy először jártam Erdélyben, mélyebben kezdett érdekelni a magyar népzene. Amit csak akkoriban lehetett, ezzel kapcsolatban megvettem. A magyar népzene antológia LP-ket, a régi Pátia-felvételeket, Lajtha László gyűjtéseit mind beszereztem.

Meg a fontosabb román Electrecord lemezeket. Ezek egyikén hallottam egy nagyon szép furulyazenét, a borító tanulsága szerint Gyimesközéplekon vették fel. Próbáltam leutánozni. Korábban a Békás-szorosban egy öreg romántól vettem furulyákat, de még nem tudtam, hogy azzal nem lehet minden dallamot lejátszani, úgyhogy sokat szenvedtem. Aztán – miként meséltem – a Molnár utcai táncházban meghallottam Juhász Zoltánt játszani, odamentem hozzá, hogy segítsen ezt nekem megtanulni. Úgyhogy Zoli avatott be. Kiderült, semmi ördögösség nincs benne, de van egy alapszabályrendszer, ami alapján a zenék és a táncok működnek, ezeket Zoli leírta, elmagyarázta, adott hozzá felvételeket, én meg elkezdtem tanulni elfurulyázni a dallamokat.

Jávorszky Béla Szilárd:
Csak magadnak?

Dresch Mihály:

Csak magamnak. Izgatott, hogy milyen jó lenne, ha egyszer tudnék tánc alá fűjni. Úgy-ahogy megtanultam gyimesit furulyázni. Időnként a koncertjeimet is használom. Régebben többször, mostanában kevésbé.

Jávorszky Béla Szilárd:

A kilencvenes években rendszeresen játszottál a Csík zenekarral is. Sőt, még azután is, hogy hogy szinte popsztárok lettek, alkalmanként hívtak vendégnek. Honnan jött ez a kapcsolat?

Dresch Mihály:

Amikor 1990-ben egy dániai vendégszereplésre utaztak, előtte nem sokkal felhívtak... De nem! A dijoni néptáncfesztiválra mentek a SOTE táncgyűttesével, és szükségük volt fűvósra. Akkoriban már kacérkodtam a népzenevel, és egyik ismerősöm, Németh Ferenc – aki a táncgyűttest tanította – szólt, hogy nem jönnék-e el velük fűjni. Mondom, szívesen. Ott ismerkedtem össze Csík Janiékkel. Komoly, mély barátság alakult ki köztünk. És amikor Janiék odahaza, Kecskeméten táncházat indítottak, Németh Fecóval minden héten leutaztunk oda. Így hosszú éveken át a Csík zenekar tagjának számítottam. Ez az emberi és munkakapcsolat sokáig működött, és igazából azt követően lazult meg, hogy elkészítették azt a számokra áttörést hozó albumot,¹⁸ amelytől kezdve egyre több popzenei feldolgozást játszottak. Időközben lett állandó fűvósuk, és bár időnként még elhívnak vendégnek, a mostani már nem annyira az én zenei világom.

¹⁸ Csík Zenekar: *Senki nem ért semmit*, 2007

Jávorszky Béla Szilárd:

A táncházakban táncoltál is?

Dresch Mihály:

Persze, azért is mentem. Tanulgattam. Nem vagyok egy Fred Astaire,¹⁹ de szerettem. Meg van, amit meg tudtam tanulni. A jelenlegi drága feleségem²⁰ kiváló néptáncos.

Jávorszky Béla Szilárd:

Mikortól beszélhetünk a fekete amerikai dzsessz és a magyar népzene integrációjáról?

Dresch Mihály:

Folyamatként történt. Eleinte saját magamnak írtam kompozíciókat. Hallgattam a népzenei lemezeket, megtermékenyítően hatottak rám, írogattam magamnak zenéket, és ez kerekedett ki belőle. Mindezt úgy, hogy sosem tanultam zeneszerzést. A dzsessztanszakon csak szaxofonoztam, meg némi zeneelméletet szedtem fel, aztán teljesen autodidakta módon nekiláttam a magam szórakoztatására zenéket farigcsálni. Mondhatjuk úgy, vettem hozzá magamnak a bátorságot.

Jávorszky Béla Szilárd:

Időben hol járunk?

Dresch Mihály:

Hát, a pályámon voltaképpen erről szóltak a kilencvenes évek.

Jávorszky Béla Szilárd:

1995-ben létrejött a Fonó Budai Zeneház, azon belül a Fonó Records, ahol az utóbbi huszonöt évben meglehetősen sok lemezed jelent meg. Közben pedig megtörtént az a bizonyos 1998-as nagy váltás, amikor a kvartettedbe egyrészt visszatért Baló István, másrészt már benne volt a hegedűs, trombitás Kovács Ferenc, harmadrészt pedig belépett a roppant fiatal bőgős, Szandai Mátyás.

Dresch Mihály:

Ennek a formációnak a létrejöttét valóban mérföldkőnek tekintem a pályámon. Ezzel az új kvartettel készítettük el azt az albumot, amely *Riding the Wind* címmel 2000-ben Angliában megjelent²¹, és amelyet már mai füllel is meg tudok hallgatni.

Jávorszky Béla Szilárd:

Miért, a régebbieket nem?

Dresch Mihály:

Azokat nem szeretem. Mindig eszembe jut, hogy mennyire keserves időszakban készültek. Nyomtam hatalmas hittel, közben rendre korlátokba ütköztem, meg kaptam a sokszor amúgy jogos kritikákat. Ezeket az albumokat még beárnyékolják, hogy nem gyerekkorom óta tanultam zenélni. Mert nem tanítottak a szüleim. Nem bántom őket ezért, de tény, ha hatéves koromban kezdem – mint ahogy már jelentkeztek a hajlamaim – akkor biztosan másként alakul a pályám. Így azonban nem volt meg a megfelelő zenei alapozásom,

¹⁹ Fred Astaire (1899–1987) amerikai filmsztár, táncos, énekes.

²⁰ Lőrincz Hortenzia néptáncos, koreográfus.

²¹ Idehaza *Mozdulatlan utazás* címmel adta ki a Fonó Records.

utólag visszatekintve túlságosan merész voltam, és sok hibát követtem el. Nem szívesen emlékszem ezekre a lemezekre.

Jávorszky Béla Szilárd:

Ezek szerint ez az angol kiadvány volt az első, amin már szerinted úgy játszol, ahogy kell?

Dresch Mihály:

Igen. Kovács Feri zeneművészeti főiskolát végzett, remekül képzett zenész, remek kompozíciókkal, Matyi ugyancsak a főiskolára járt, szóval kaptam tőlük a finomságokat. Azért hagytam ott akkoriban a szabadzenei vonalat, mert azt éreztem, hogy beleragadok. Ha nem lépek ki belőle – és ezt csak magamra mondom, senkit sem akarok megítélni –, egyszerűen bedugultam volna. Közben tudom, hogy mindezzel el is vesztettem bizonyos energiákat. De ez a finomítás közben természetes. Ma már nem merek nekiesni a zenélésnek ugyanazzal a lendülettel, mert közben már tudod, hogy az valójában másként van. Mindez oda-vissza ható folyamat, nekem viszont igényem volt arra, hogy finomítsak a zenémen. Rengeteg minden volt, amiről tudtam, hogy még helyet kaphat benne, de ahhoz – hogy is fogalmazzam – el is kell tudnom játszani azokat. Meg megértenem. Tehát befogadóbbnak kell lennem. Nem akartam csak ős-szabadzenét játszani. Úgy éreztem, az már nem az én utam.

Tehát akkor húztam a pályámon egy határvonalat, ahonnan próbáltam finomítani a zenémet. De közben felnőtt több zenészgeneráció, remek muzsikussal, és hát sokat fordult a világ. Ami egykoron fontosnak tűnt, ma már nem az. Például a cimbalom. Akkor csak magam cimbalmoztam, ma meg nagyon sok zenekarban használják a hangszert. És kiderült, hogy rendkívül tehetséges cimbalmosaink vannak. Akkoriban valójában arra vágytam – és ezt le is nyilatkoztam –, hogy olyan zenekarban játsszam, amelyben van cimbalmos is. Mivel nem találtam a környezetemben ilyet, ezért magam kínlódtam vele (lásd: *Zeng a lélek*, 1993), aztán később szerencsére talákoztam Balogh Kálmánnal, majd Lukács Mikivel, akivel a mai napig együtt játszom.

Jávorszky Béla Szilárd:

A kvartettben azóta egyetlen nagy váltás történt, amikor 2010-ben a bőgős Szandai Matyi úgy döntött, hogy elköltözik Franciaországba. Úgy emlékszem, eléggé nehezen élted meg az ő távozását.

Dresch Mihály:

Valóban, miután Matyi elment, éveken át nem találtam magamra. Egy darabig Hock Ernővel játszottunk, aki remek bőgős, de egy idő után összekülönböztünk, így elment. Aztán jött Horváth Balázs, akivel mostanában is játszom Borbély Misi kvartettjében, de valahogy a saját zenekaromba nem sikerült integrálni. És nemrég érkezett egy roppant tehetséges fiatalember, Gyányi Marcell, akiről úgy gondolom, vele végre rendeződött a helyzet.

Jávorszky Béla Szilárd:

Nemcsak a két zenei világot igyekezted egymáshoz közelíteni, de az évek során „közös” hangszert is készítettél. A fuhunt végül is szabadalmaztattad?

Dresch Mihály:

Nem, mert túlságosan bonyolult lett volna. Először 1998-ban csináltam egy nagy furulyát. Ma már persze hoznak be Erdélyből ilyen furulyákat, ami más, mint a somogyi ötlyukú hosszúfurulya vagy a szlovákok fulyarája. Ezt a hatlyukú pásztorfurulyát Gyimesben és szerte Erdélyben használják, ebből készítettem egy C-hangolású, mély hangú változatot,

amit csak időnként tudtam használni a zenekaromban, mert egyetlen hangsor található rajta. Aztán írtam egy nótácskát, amihez kellett még egy hang, úgyhogy ráraktam egy plusz billentyűt. Mire Juhász Zoli megkérdezte, mi az, újra megcsináltad a fuvolát? És valóban, a fuvola és a szaxofon nagyon közel van egymáshoz, hasonlóak a fogások. Elkezdttem koncerteken használni, és közben rájöttem, hogy ez voltaképpen egy új hangszer. Elmentem a találmányi hivatalba, ahol egy hölgygel konzultáltam, és kiderült, vannak vele jogi problémák. Miután közönség előtt már játszottam rajta, így lényegében publikáltam, már nem aktuális a levédése. De esetleg menjek ki külföldre, ahol még nem játszottam vele, és ott szabadalmaztassam. Akik ismernek, tudják, mennyire rühellem a bürokráciát, úgyhogy inkább letettem róla. Viszont ez a hölgy mondta, hogy egyrészt adjak neki nevet, másrészt minél többször játsszak vele. Levédeni amúgy is csak akkor lenne értelme, ha gyártatnám. Úgyhogy itt elakadt a történet. Azóta egy hangszerész barátom segítségével készítettem még egyet, és tervezünk továbbiakat is, mert többen érdeklődtek utána.

Jávorszky Béla Szilárd:

Miért fuhunra keresztelted el?

Dresch Mihály:

A fújásra utaló „fu” szótag a furulya révén adta magát, a „hun” meg azért jutott eszembe – túl a kézenfekvő Hungarián –, mert amikor 1998-ban Kínában jártam, a pekingi piacon vettem pár furulyát, melyek ugyanolyan voltak, mint a gyimesi hangszerek, csak bambuszból készültek, és felül volt egy plusz lyuk rajtuk, amit ha rizspapírral befedted, picit zizegő hangja lett. És úgy gondolom – de ez csak feltételezés –, hogy a hunok valaha a mai Kína területéről áradtak szét, és lehet, hogy ők hozták ezt a furulyát magukkal a Kárpát-medencébe. Így ragadt meg a székelyeknél. Ezért lett a hangszer neve fuhun.

Jávorszky Béla Szilárd:

Beszéljünk kicsit az együttműködésekről. Szabados Györggyel hosszú ideig játszottál, Borbély Misivel több albumot készítettél.

Dresch Mihály:

Ez utóbbi inkább csak baráti kapcsolat. A 2006-os *Te + Te* című CD Hollókői Lajos, a Fonó akkori vezetőjének ötlete volt, így született meg, hogy nemrég szintén a Fonó vetette fel, hogy készítsünk valamit újra. Összeraktunk egy újabb nagylemezt,²² szerintem egész jó lett. Merthogy időközben valamennyien jobb zenészek lettünk. Borbély Misitől amúgy sokat lehet tanulni, kiváló, nagyon tudatos zenész és remek tanár.

Jávorszky Béla Szilárd:

Az elmúlt tizensok évben rengeteg formációban szerepelték vendégként. Egyfajta nyitás ez?

Dresch Mihály:

Abszolút. Amikor szabadzenét játszottunk – amit amúgy szerintem minden képzett kortárs és dzsesszzenésznek játszania kellene, mert kellően nyitottá tesz –, a MAKUZ szinte mozgalom lett, bár nem annak szántuk, de visszatekintve mégis egy zárt világ, amelyben úgy éreztem, elszigetelődöm. Úgyhogy szándékosan próbáltam nyitni, ezért is hívnak azóta annyifelé. Nem anyagi okok miatt vállalom el, egyszerűen vágyom arra, hogy más zenészekkel játsszak, használjanak vagy én próbáljak alkalmazkodni.

²² Borbély–Dresch Quartet: *Körbe-körbe*, Fonó, 2018

Jávorszky Béla Szilárd:

Korábban emlegetted, hogy fiatalon mennyit hallgattad Archie Sheppet, és hogy Varsóban élőben is láttad koncerten. Aztán a sors úgy hozta, hogy együtt is játszhattál vele, sőt, közös nagylemezt²³ készítettetek. Honnan a lehetőség?

Dresch Mihály:

Pallai Péter²⁴ ötlete volt, aki Londonban a BBC tudósítójaként sok zenésszel találkozott, egyszer Archie Sheppel is. Akkor már ismert engem, tudta, hogy Shepp mennyire fontos nekem, úgyhogy beszélgetés közben szóba hozta, hogy ha zenélné-e együtt olyan fiatal magyar muzsikussal, akik őt nagyon tisztelik. Shepp bólintott, úgyhogy Péter szólt Gőznek,²⁵ aki kapva kapott az alkalmon (amúgy is illett a koncepciójába). Péter csak ezt követően szólt nekem is. Gőz kérte, írjam le a számokat, aztán egyszer csak eljött az öreg, és felvettük a nagylemezt. Annak kapcsán sok közös fellépés volt, részben idehaza, de főként Franciaországban.

Jávorszky Béla Szilárd:

Az Archie Sheppel való találkozás, lemezkészítés és koncertezés hozta azt az élményt, amit előzetesen vártál tőle?

Dresch Mihály:

Hozta. Archie óriási személyiség, nemcsak zenészként, hanem emberként is. Roppant erős a kisugárzása. Olyan erős, hogy amikor elkezdünk játszani, kinyitott bennem mindent. Nem félttem, teljesen felszabadultam, mertem játszani, éreztem a produkció erejét, emelkedettségét. Ezt a fajta élményt nála éltem át először. Szabadosnál is voltak hasonló miliók, de Archie-val dzsesszt játszottunk, és annak az atmoszféráját éreztem meg, hogy ez neki mit jelenthet. Táncban amúgy átéltem hasonlót, amikor egyszer Gyimesben Halmágyi Misi bácsi névnapján, egy helyi asszony, Kati buli közben felrántott táncolni. Egyszerűen belevitt, éreztem, most megkapom az egész dózist, hogy ezt hogy kell csinálni. Megtörtént a beavatás, ahogy ezt mondják. Archie meg a dzsessz végtelen szabad és nemes érzetébe vitt bele. Ezek olyan erős élmények, hogy utána a saját zenédet is másként játszod. Szerintem.

Később összeismerkedtem a nálam jóval fiatalabb Chris Potterrel,²⁶ aki megint hatalmas művész. Más típusú játékos, mint Shepp, ő már az újabb generációhoz tartozó szuperagy, akinek a fejében minden információ azonnal ott van. Magyarországon az első ilyen zenész Borlai Gergő volt. Mi hozzájuk képest bedugultabbak voltunk fiatalon: nagy érzelem volt, de még nem voltak meg a csatornák, amik megindították az áramlását. Bennük viszont van egy, szinte a komputerhez hasonló gondolkodásmód. Chrisnél is ezt érzem, döbbenetes kötések jutnak az eszébe, és azonnal le is tudja játszani. Nincs akadály. Amikor vele játszom, akkor sem félek. Abban benne van a dzsessz végtelen szabadsága.

²³ Dresch Mihály Quartet, Archie Shepp: *Hungarian Bebop*, BMC, 2002

²⁴ Pallai Péter (1938) Bobby Gordon néven négy évtizeden át dolgozott a BBC tudósítójaként. A kilencvenes években telepedett haza.

²⁵ Gőz László (1954), a Budapest Music Center vezetője.

²⁶ Chris Potter (1971) amerikai dzsesszszaxofonos, zeneszerző, zenekarvezető.

Jávorszky Béla Szilárd:

Ma a YouTube-on lényegében már minden elérhető, ki sem kell mozdulni otthonról, csak nyomkodni a gépet. Miként látod, jó ez nekünk?

Dresch Mihály:

A YouTube és a virtuális információ óriási eredmény – én is sokat hallgatok a neten például Joe Hendersont –, de a személyes élményt semmi más nem pótolhatja. 1987-ben hatan felültünk Budapesten a biciklire, eltekertünk Erdélybe, kimondottan azért, hogy Szabó Varga Györggyel találkozzunk Széken. Beérkeztünk a faluba, megszólítottuk az első asszonyt, aki az első ház kapujánál kint állt, kiderült, a felesége, Gyuri bácsi meg odafent legeltette a bivalyokat. Később ültünk a szobájában, forgott a magnó (azóta is őrzöm a kazettát), és ahogy ittuk a bivalytejet – a kenyeret annak idején jegyre adták –, szép lassan megismertük az embert. Még aznap egy széki lakodalomban kötöttünk ki. Merthogy épp akkor esküdött Filep Mari, mondták, menjünk nyugodtan, csak vigyünk ajándékot. Nagyon ínséges idők jártak, mindennek (fűszer, szappan, pirospaprika) örültek, mi meg megnézhattuk, hogy miként mulatnak a székiek. Másnap indulunk vissza, a széki kocsmá előtt egy tizenvalahány szekérből álló cigánykaraván állt. Ittuk a pálinkát, és néztük, ahogy elmegy. Ezt az élményt a YouTube-on sosem kapod meg.